

твору (перевтілення в індивідуально-авторський символ), по-друге, виводить ім'я в культурний простір зі значенням, що поглиблює значущість ВІ *Шекспір* як інтерлінгвального символу світової загальнокультурної спадщини завдяки архісемі 'уподібнення Творця тексту до Бога-Творця'. *Dios* і *Shakespeare* зрівнено тотожною предикацією *muchos y nadie*, тобто *Everything and Nothing*. Отже, ідейний зміст новели Х. Л. Борхеса полягає в доведенні божественності Творця Тексту – сновидського світу, увічного іменами.

Експлікація взаємовідношень певного імені з *компонентами поетонімосфери* – *поетонімосферою* у цілому – *текстом* роз'яснює можливості й умови перетворення в символ. Першопочатком процесу може стати безіменність (*Nadie*), отже, шляхи і стадії символізації (символоутворення) будуть різними для кожного окремого поетоніма. Подвійне буття імені як 1) індивідуально-авторського інтралінгвального, 2) інтерлінгвального символу забезпечено найвищою культурною репутацією та символічним статусом протоімені означуваного художнього об'єкта (пор. *Nadie* = *Shakespeare*). За таких умов оказіональний символ ("представник" авторської картини світу) осмислюється як еволюційна стадія інтерлінгвального символу – елемента культурного простору людства.

УДК 81'373.2

ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ БАШКИРІЇ

Т. А. Пулиняк

В умовах всесвітньої глобалізації проблема дослідження збереження національної самосвідомості та культурно-мовної ідентичності українців в середині чужомовного середовища є актуальною. Етнічна самосвідомість в значній мірі зумовлюється мовною та етнокультурною сферами.

В українців Башкортостану (Російська федерація) зберігається високий рівень національної самосвідомості через досить тривале збереження мови й національних традицій в чужому етнічному середовищі. На думку відомого українознавця Башкирії В.Я. Бабенка, була закладена серйозна наукова діяльність в руслі історико-етнографічних досліджень, фольклористики, а також теоретичного осмислення феномену «українства», реалізації освітньої політики і педагогічних методик в галузі українознавства. На прикладі українців Башкортостану є можливість усебічно вивчати етнографічні, лінгвістичні особливості, зміни в демографічній структурі, матеріальній і духовній культурі українців, що перебувають упродовж тривалого часу в поліетнічному оточенні.

Дослідження етнокультурних особливостей українців Башкирії з кінця ХІХ ст. відбувалося в таких напрямках: 1) вивчення історії переселення етнічних українців в Приуралля на різних історичних етапах; 2) збирання та аналіз українського фольклору в українських селах Башкирії; 3) дослідження духовної культури башкирських українців: обрядів, сімейних стосунків, виховання тощо; 4) дослідження матеріальної культури: побут, житло, їжа тощо; 5) вивчення загальних етносоціальних та етнокультурних процесів в українському середовищі Башкирії; 6) описи українського мовлення як «острівної» говірки, що перебуває в башкирському та російському оточенні; 7) соціолінгвістичні проблеми українців Башкирії: білінгвізм, інтерференція, асимілятивні процеси.

Мовна та культурна ідентичність українського населення Республіки Башкортостан визначалися низкою факторів: причини переселення, поточна соціально-політична

ситуації в Росії, давність перебування в іноетнічному середовищі, чисельність та характер розселення (компактне чи дисперсне), ступінь урбанізації.

Так можна визначити такі причини, що змушували українців переселятися на південний Урал:

1) залучення на військову службу козаків-«черкасів» для охорони південних кордонів Російської держави в Уфимському острозі (XVII ст.), Ілецькому містечку (XVIII ст.);

2) намагання українських селян-кріпаків звільнитися від нестерпного кріпацького гніту та здобути омріяний ґрунт на «вільних землях» Південного Уралу (п. п. XIX ст.);

3) зростаюче безземелля та малоземелля селян в Україні після скасування кріпацтва (др. п. XIX ст.);

4) бажання все таких же бідних селян купити родючий ґрунт (т. зв. «вільні землі») в Уфимській та Оренбургській губерніях, яким наділяли за пільговими цінами в ході аграрної реформи Столипіна (1906–1916 рр.);

5) переселення робітників та науково-технічної інтелігенції з України, зумовлені індустріалізацією Уралу (20–30 рр. XX ст.);

6) намагання селян врятуватися від голоду в Україні на Уралі (1933–1934 рр.);

7) евакуація населення під час Другої світової війни із західних регіонів СРСР, в тому числі з України, на Урал. З 270 тис. чоловік, евакуйованих в Башкортостан, українців налічувалося більше 100 тис. Також тут розмістилися 20 великих промислових підприємств з України. Впродовж 1941–1943 рр. в Уфі перебували Академія наук України та низка її інститутів, Спілки композиторів, художників та письменників України, Дніпропетровський музично-драматичний та Київський театр опери та балету;

8) подальший розвиток промисловості на Уралі, поглиблення занепаду в сільському господарстві, невирішеність соціальних проблем і, як наслідок, негативне ставлення до села молоді зумовили процеси внутрішньої міграції в Башкирській РСР з сільської місцевості до міст. Ліквідацію багатьох сіл, зокрема українських, посилює те, що вони були віднесені до «неперспективних» зі зниженням рівня соціального та культурного обслуговування.

Виїхавши з різних регіонів України (Київщина, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Поділля, Волинь, Херсонщина тощо), українці утворювали компактні ареали розселення, в середині яких відбувався процес зникнення культурних, мовних відмінностей різних груп українців, виявлялося прагнення до відокремленості серед багатонаціонального оточення на новій території, до формування спільної мови та культури. У мовленні поступово згладжувалися діалектні особливості різних наріч.

Переселенці, опинившись в іншому етнічному середовищі, намагаються відновити звичну їм етнічну атмосферу, побут. Не виключення й українці в Башкирії. Багато ознак української культури зберігаються до сьогодні: поселення «гніздами», житлові та господарські будівлі під одним дахом, колодязь у дворі, одяг, вишивки, рушники, розписи на грубах, перевага землеробству, заняття садівництвом, городництвом, бджільництвом, різножанровий фольклор, обряди тощо.

Процесу акультурації українців Башкирії в XX ст. сприяли міжнаціональні шлюби. Переважна частина всіх міжнаціональних шлюбів, які уклали українці, припадає на росіян та білорусів: при виборі шлюбного партнера по відношенню до них українці себе не протиставляють. Зростання чисельності шлюбів українців із башкирами, татарами, чувашами та іншими народами характеризує процес міжетнічної інтеграції, яка постійно зростає.

Отже, на різних етапах заселення етнічними українцями Башкирії в їх середовищі відбувалися різні етнокультурні процеси. На початковому етапі спостерігалися процеси внутрішньоетнічної, внутрішньогрупової консолідації. Надалі домінував процес зближення, інтеграції з іншим етнічним оточенням – російським та іншими народами, наслідком чого була етнокультурна та мовна адаптація українців. У повоєнний період (1940-1990-ті рр.) відзначають процеси етнічної акультурації та асиміляції українців росіянами. Проте навіть в умовах розмивання етнокультурної специфіки під впливом міжетнічних інтеграційних процесів, інтенсивність уявлень про рідну землю не слабшає.